

Hindostaans als voertaal op scholen in de koloniale periode¹

Kinderen van Hindostaanse immigranten kregen te maken met segregatie, ongelijke kansen en achterstelling in het onderwijs van Suriname.

Krishna Autar

Inleiding

Kort na de komst van de Hindostaanse contractarbeiders in Suriname heeft het koloniale bestuur de algemene leerplichtwet in de kolonie ingesteld. De Verordening Algemene Leerplichtwet van 1876 is de wettelijk opgelegde verplichting aan ouders en verzorgers om hun kinderen in de leeftijd van zeven tot twaalf jaar het lager onderwijs te laten volgen. De inwerkingtreding van de algemene leerplichtwet was in Suriname 25 jaar eerder dan in het koloniale moederland (Karsten, 2019: 7). Met de afkondiging van de algemene leerplichtwet werd het volksonderwijs wettelijk in Suriname vastgelegd. In beginsel was de leerplichtwet bedoeld voor alle kinderen van zeven tot twaalf jaar in Suriname. Maar de vraag die zich opdringt is, of de algemene leerplichtwet ook gold voor de kinderen van de Hindostaanse contractarbeiders die op de plantages tewerk waren gesteld. Welke pogingen ondernam de koloniale autoriteit van Suriname om het spontaan schoolbezoek van Hindostaanse kinderen te bevorderen? Hoe was het onderwijs ingericht voor Aziatische² immigrantenkinderen? Hoe stonden hun ouders hier tegenover? En hoe stond dit onderwijs in verhouding tot het onderwijs voor kinderen van andere groepen?

Bij de beantwoording van deze centrale vragen zal in deze bijdrage ook aangegeven worden wat de motieven waren van het koloniale bestuur om nieuwe schooltypen voor Aziatische kinderen in te voeren of voorstellen daartoe te doen. Verder wordt ingegaan op de vraag in hoeverre men rekening hield met de leef- en ervaringswereld en de eigen taal en cultuur van deze groep kinderen. In de literatuur worden de koloniale schooltypen voor Aziatische districtskinderen in sommige gevallen geduid met denigrerende termen als koeliescholen³, dessaycholen en scholen voor het Beperkt Lager Onderwijs (BLO). Wat wilde het koloniale bestuur bereiken met deze schooltypen? Wat was de kwaliteit van deze schooltypen? Wie waren werkzaam op deze schooltypen? Hoe zag de inhoud of inrichting eruit? Hoe lang hebben deze schooltypen bestaan? Voordat op deze vragen wordt ingegaan, zal een indruk gegeven worden van de organisatie van het onderwijs vóór de komst van de Hindostaanse contractarbeiders in Suriname.

¹ Gepubliceerd in: Rabin S. Baldewsingh, Naushad Boedhoe en Bris Mahabier (2019). *Sarnámi Sanskirti 2*. Surinen: Den Haag.

² Het gaat hier om onderwijs aan Chinese, Hindostaanse en Javaanse immigrantenkinderen.

³ De koloniale autoriteiten gebruikten de term koeliescholen, maar de belanghebbenden noemden zich geen koelie, ze noemden die scholen Hindi páṭhsála, wat Hindischol betekende, een school om het (nágri- of urduschrift) te leren en te lezen.

Onderwijs voor de contractperiode

Voor de invoering van de leerplicht voor alle kinderen in de leeftijd van zeven tot twaalf jaar in Suriname bestonden er al enkele schooltypen, bestemd voor bepaalde bevolkingsgroepen. Voor de afschaffing van de slavernij hoefde men niet te verwachten dat kinderen van de slaven naar school gingen, want veel kolonisten hadden zelf geen onderwijs genoten en vonden het ook niet nodig voor hun kinderen.

In de loop der tijd veranderde de inrichting van het onderwijs in Suriname. Zo werd in 1760 een 'mulattenschool' voor de kinderen van vrije mulatten en Nederlanders geopend. Zes jaar later begon de zending met het geven van onderwijs aan kinderen van Kleurlingen en Negers⁴. Ook de missie begon vanaf 1787 aan deze bevolkingsgroepen onderwijs te geven. Adhin (1973:85) beweert dat er in de beginjaren van de 19^e eeuw sprake was van goed onderwijs in de kolonie. Ter illustratie van deze bewering geeft hij twee voorbeelden. In 1809 richtte Johannes Vrolijk⁵ een eigen school op. Ook de vestiging van een Nederlandse hoofdonderwijzer in 1816 droeg bij aan de ontwikkeling van het onderwijs in de kolonie. In die periode was het onderwijs geheel in particuliere handen, vooral bij de zending en missie. Hun voornaamste onderwijsdoel was evangelisatie—Ze hadden een missionair doel.

Na de afschaffing van de slavernij nam het koloniale bestuur de zorg voor het onderwijs op zich. Zo ontstond in 1863 er een bijzondere schoolplicht⁶ voor de kinderen van de geëmancipeerde slaven, die onder Staatstoezicht kwamen te staan. Kinderen van zeven tot vijftien jaar waren verplicht naar school te gaan. Deze schoolplicht gold echter niet voor de kinderen van de Hindostaanse immigranten, omdat schoolplicht niet opgenomen was in de overeenkomst tussen Nederland en Engeland bij de tewerkstelling van Hindostaanse contractarbeiders op de plantages.

Pas een jaar na de emancipatie ontvingen de zending en de missie subsidie van de koloniale overheid. In 1867 begon de overheid zelf met de oprichting van openbare scholen in Suriname (Adhin, *ibid*).

Scheidslijnen

Vanaf de koloniale tijd wordt Suriname gekarakteriseerd door twee duidelijke scheidslijnen, een etnische en een geografische. Voor wat de etnische scheidslijn betreft, ging het in het begin van de kolonisatie tussen blank en gekleurd. Deze kwam tot uitdrukking in een juridisch statusverschil tussen vrije burgers en min of meer rechteloze slaven. Na de afschaffing van de slavernij in 1863 verdween dit aspect, maar na de komst van Hindostaanse en Javaanse immigranten werd de etnische complexiteit vergroot. De etnische scheidslijn stond niet los van de

⁴ Voor deze term, die in literatuur wordt gebruikt, bestaan er nu politiek correcte alternatieven, zoals creolen of Afro-Surinamers.

⁵ Johannes Vrolijk was de eerste kleurling-onderwijzer. Bij terugkomst na zijn studie in Nederland, opende hij zijn eigen school en deze school zorgde voor verandering en verbetering van het onderwijs aan het begin van de 19e eeuw in Suriname.

⁶ Een schoolplicht is de wettelijk opgelegde verplichting aan ouders of verzorgers om hun kinderen naar school te zenden. Een schoolplicht gaat dus verder dan een leerplicht.

geografische scheidslijn, namelijk tussen Paramaribo en de districten. Paramaribo werd vanaf eind 19^e eeuw creools en blank woongebied. De plattelandsdistricten, op twee na, overwegend Aziatisch, kenden een structuur die tot medio 20^e eeuw onveranderd is gebleven. Ten gevolge van dit tegenstrijdig beleid zijn verschillende etnische groepen in het onderwijs verschillend behandeld. (Van Stipriaan, 2002: 233-234).

Ontstaan en opheffing koeliescholen

Rond 1890 ondernam het koloniale bestuur pogingen om de Hindostaanse contractarbeiders te stimuleren om zich blijvend te vestigen in Suriname. Zo werd een cursus 'Hindostaans' speciaal bestemd voor bestuursambtenaren verzorgd om beter met deze immigranten te kunnen communiceren. Dit was nodig omdat de immigranten de tolken niet vertrouwden. De cursus 'Hindostaans' werd twee uur per week verzorgd. Door geringe belangstelling werd deze cursus vier jaar later opgeheven (Gobardhan-Rambocus, 2001:107).

Nóch de bijzondere schoolplicht van 1863, nóch de algemene leerplicht van 1876 gold voor de kinderen van de Hindostaanse contractarbeiders. De leerplicht was duidelijk bedoeld voor de creoolse kinderen, die via scholing geassimileerd moesten worden (Van Stipriaan, ibid:230). Met de kennis en opvattingen van nu zou men makkelijk kunnen zeggen dat de koloniale overheid Hindostaanse immigrantenkinderen geen gelijke kansen in het onderwijs heeft gegeven. Ondanks de ongelijke bejegening van de eerste groep Hindostaanse immigrantenkinderen, is deze ongelijke behandeling verklaarbaar. De algemene leerplicht werd pas op het eind van de eerste contractperiode in 1878 afgekondigd voor de kinderen van de Hindostaanse immigranten, omdat de contractarbeiders en hun kinderen Britse onderdanen waren, in wezen buitenlanders, en in de overeenkomst tot inlening van Brits-Indische arbeiders tussen Nederland en Engeland de leer- of schoolplicht geen aandachtspunt was. Dat is pas veel later in het arbeidscontract van Hindostaanse contractarbeiders opgenomen.

Het doel van het onderwijs was de immigrantenkinderen te assimileren in de joods-christelijke traditie, oftewel inwijden in de westerse cultuur. De leerplicht werkte echter niet goed bij de Hindostaanse contractarbeiders, omdat hun kinderen van tien tot vijftien jaar contractueel verplicht waren op de plantages te werken, weliswaar als halve kracht.

Om het spontaan schoolbezoek van Hindostaanse kinderen te bevorderen heeft gouverneur Lohman in 1890 op enkele plantages (Mariënborg in het district Commewijne en Waterloo in het district Nickerie) een nieuw schooltype voor Hindostaanse kinderen ingevoerd, de zogenaamde koeliescholen. Een jaar later werden er nog twee koeliescholen geopend op de plantages Visserszorg en Alliance.

Op de koeliescholen werd onderwijs gegeven met het Hindostaans als voertaal, omdat de heersende opvatting toen was dat de overheid

Hindostaanse immigrantenkinderen niet kon dwingen Nederlands te leren, maar tegelijkertijd deze groep kinderen ook niet enige vorm van onderwijs wilde ontzeggen. Met het Hindostaans als voertaal werd toen vooral bedoeld het geven van onderwijs in de landstalen van de Brits-Indische immigranten (De Klerk, 1953: 129). Het ging om eenvoudig onderwijs in het Hindi en Urdu. Dit onderwijs werd verzorgd door koelieonderwijzers die op de plantages werden geworven. De eerste koelieonderwijzers waren Noor Mohamed op plantage Mariënborg en Ahmed Hosein op plantage Waterloo. De kinderen leerden met name lezen en schrijven in het nágri- en urduschrift. Hiervoor gebruikten de koelieonderwijzers Hindi- en Urduboekjes uit India. De vraag is of de koelieonderwijzers voldoende uitgerust waren om onderwijs in het Hindi en Urdu te geven. Waarschijnlijk verstonden de onderwijzers zelf amper deze talen en het Hindi en Urdu waren zeker vreemde talen voor de Hindostaanse immigrantenkinderen. Het merendeel van hun ouders sprak immers streektaalen die in elk geval geen Hindi of Urdu waren. De meesten van de Hindostaanse arbeidscontracten kwamen uit streken in Noordoost-India, de deelstaten Uttar Pradesh en Bihar, waar Bhojpuri en Awadhi werden gesproken.

De gebruikte leermiddelen kwamen uit India, die geen rekening hielden met de thuistaal en leef- en ervaringswereld van de Hindostaanse kinderen op de Surinaamse plantages. In het Nationaal Archief van Suriname zijn bestellijsten te zien waarin koelieonderwijzers vragen om Hindi-, Urdu- en rekenboekjes. Ook uit een ingezonden stuk van Agent-Generaal Barnet Lyon (De West, 29 augustus 1898) blijkt, dat op de koeliescholen onderwijs werd gegeven in de vakken lezen en schrijven in de landstalen van de ouders. Er werd volgens hem ook les gegeven in rekenen, aardrijkskunde en geschiedenis. De laatste twee vakken staan in de literatuur ook bekend onder de naam Suriname-kennis (cf. Van Boheemen, 1951: 69).

De koeliescholen werden voornamelijk door jongens bezocht. Het aantal meisjes dat naar deze scholen ging, was naar verhouding gering. De Klerk (1953: 130) geeft in een voetnoot een overzicht van het schoolbezoek, gesplitst naar jongens en meisjes. Eind 1891 zaten op de koelieschool van Mariënborg 49 jongens en 20 meisjes; op Visserszorg 18 jongens en 13 meisjes; op Alliance 8 jongens en 8 meisjes en op Waterloo alleen 18 jongens en geen meisjes.

Sommige Hindostaanse ouders hadden kritiek op de koeliescholen, omdat zij de koelieonderwijzers slecht vonden. Soms werd de school verwaarloosd door de koelieonderwijzer, waardoor de kinderen wegbleven. Ouders beklagden zich over dat de kinderen niets leerden op de koeliescholen, ze moesten alleen werkjes doen voor de onderwijzer, zoals brandhout kappen en koken.

In de beginjaren van de 20^e eeuw bezochten 155 kinderen deze scholen. De koeliescholen hebben een kort bestaan gekend, dit schooltype is in 1906 opgeheven.

Het gouvernement wilde met de invoering van de koeliescholen tegemoet komen aan de wensen en behoeften van de Hindostaanse immigranten. Tegelijkertijd wilde het gouvernement de Hindostaanse immigranten na de contractperiode houden in Suriname. Het land had deze migranten nodig zowel voor de plantagelandbouw als voor de kleinlandbouw. Deze produceerden vooral voedsel voor de binnenlandse consumptie.

De Hindostaanse immigranten wilden aanvankelijk hun kinderen niet sturen naar het gewoon lager onderwijs, omdat het onderwijs in het Nederlands werd verzorgd, terwijl ze nog geen definitief besluit hadden genomen om zich blijvend in Suriname te vestigen. Ze konden immers na vijf jaar contractarbeid terug naar het land van herkomst. Ook hadden de Hindostaanse ouders bezwaar dat hun kinderen naar scholen moesten waar ook negerkinderen op school zaten. De negerkinderen sloegen en pestten namelijk de kinderen van de Hindostaanse immigranten, een gedrag waartegen deze immigrantenkinderen niet opgewassen waren.

Met het openen van enkele koeliescholen heeft het koloniale bestuur niet alleen rekening gehouden met de behoeften van de Hindostaanse immigrantenouders, maar tegelijkertijd een klimaat geschapen waardoor de immigranten zich bewust werden van hun eigen cultureel erfgoed. Hun kinderen kregen onderwijs in hun landstalen, weliswaar niet direct hun moedertaal, verzorgd door Hindostaanse onderwijzers die vertrouwd waren met de culturele achtergronden van de kinderen. De schooltaal was dus niet het Nederlands.

Weerstand tegen koeliescholen

In de samenleving was er veel bezwaar tegen het bestaan van de koeliescholen. Hoewel Hindostaanse kinderen vanaf 1890 onderwijs konden genieten in hun eigen landstalen was er gedurende de hele periode weerstand bij delen van de kolonie. Sedert 1892 werd jaarlijks een bepaald bedrag op de koloniale begroting vrijgemaakt voor de koeliescholen. Na zes of zeven jaar bestaan van de koeliescholen deed gouverneur Lohman een voorstel in de Koloniale Staten om het aantal van deze scholen uit te breiden. In een ingezonden brief van Agent-Generaal Barnet Lyon (ibid.) is te lezen, dat in de pers een felle oppositie werd gevoerd tegen het beleid van Lohman. Het ging om een bedrag 4.500 gulden voor de uitbreiding van vier tot tien koeliescholen.

De grootste tegenstanders van de koeliescholen waren de zending en de missie. Zij wilden de Hindostaanse kinderen door kerstening beschaven en assimileren in de joods-christelijke traditie. Ook de blanke elite en kleurlingen behoorden tot de groep van tegenstanders van de koeliescholen.

Hindostaanse onderwijzers

De koeliescholen werden vanaf het begin van 1907 vervangen door het instituut van ongegradueerde Hindostaanse onderwijzers. Deze onderwijzers werden aangesteld op gewone lagere scholen in districten

waar veel Brits-Indische immigranten woonden om les te geven in de Hindostaanse taal als voorbereiding op het Nederlandse onderwijs. Daarnaast kregen de kinderen simultaan onderricht in het Nederlands. Er was dus sprake van tweetalig onderwijs waarbij de eerste taal werd benut om een tweede taal te leren als opstapje naar het Nederlands onderwijs. Met andere woorden gaven ze les aan de immigrantenkinderen in het Hindostaans als overgangmaatregel tussen de koeliescholen en het gewoon algemeen lager onderwijs. Waarschijnlijk is hier een begin gemaakt met de instructie in de moedertaal⁷ van de immigrantenkinderen en ook een begin met het Sarnámi als omgangstaal van Hindostaanse immigranten.

Uit onderwijskundig oogpunt bezien was de inschakeling van de Hindostaanse onderwijzers in het lager onderwijs innovatief. Via de eerste taal de kinderen een tweede taal leren, was vooruitstrevend in leertheoretisch opzicht. Ook vanuit een pedagogische optiek is de inzet van de Hindostaanse onderwijzers verantwoord te noemen. De kinderen werden niet direct ondergedompeld in de Nederlandse (school)cultuur, de inpassing in de westerse cultuur gebeurde geleidelijk, hetgeen getuigt van een pedagogische visie bij de koloniale autoriteiten.

De eerste ongegradueerde Hindostaanse onderwijzers werden op de lagere scholen van Mariënborg en van Meerzorg aangesteld. Deze onderwijzers werden ook 'blotevoeters' of 'onderwijzer van bijstand' genoemd. De niet-geëxamineerde onderwijzers verdienden heel weinig, maar moesten zich houden aan de kledingsvoorschriften voor onderwijsgeevenden. Ze konden daarom de eerste maanden van hun werk niet meteen alle benodigde kleding en schoeisel aanschaffen. Sommige onderwijzers gingen daardoor blootvoets naar school om les te geven. Deze omstandigheid is debet aan het ontstaan van de denigrerende term 'blotevoeters' (Loor, 2013:185).

Ook het instituut ongegradueerde Hindostaanse onderwijzers op gewone lagere scholen in de districten had een kort bestaan, het werd in 1929 afgeschaft. De afschaffing was mede gebaseerd op geen nieuwe aanvoer van Britsch-Indische immigranten. In de ogen van de overheid was de taak van de ongegradueerde onderwijzer vervuld. Wel was toegestaan dat de Hindostaanse kinderen in hun vrije tijd onderricht konden krijgen in hun eigen taal. Dat onderwijs moesten de immigrantenouders dan wel met eigen middelen bekostigen. Waarschijnlijk hebben de immigrantenouders dan niet voor hun eigen moedertaal gekozen, maar voor de landstalen van India: Hindi en Urdu. Dit is zonder meer een gemiste kans om het onderwijs in de moedertaal van de kinderen te ontwikkelen en hun sensitief te maken voor de waardering van hun eigen thuis- en omgangstaal en cultuur.

Schoolbezoek

⁷ Het onderricht in het Hindostaans, de moedertaal van Hindostaanse kinderen, was niet nieuw voor Suriname. De EBG-scholen gaven al onderwijs in het Neger-Engels (Sranantongo).

Ondanks de leerplicht stuurden de immigrantenouders hun kinderen niet naar school, omdat ze ervan uitgingen dat ze zouden terugkeren naar het moederland. Vooral de eerste groepen immigranten zagen het nut van onderwijs niet, omdat zij in het land van herkomst niet gewend waren naar school te gaan. De grote meerderheid van de immigranten kon niet lezen en schrijven in hun moedertaal. Slechts tien procent van de immigranten was geletterd in het Hindi en Urdu, en enkelen in het Engels.

De Hindostaanse immigranten hadden in de periode 1873-1900 geen of weinig belangstelling voor onderwijs en ontwikkeling. Het volgen van onderwijs werd als een overbodige zaak gezien. In 1891 bleek dat slechts 20% van de Hindostaanse immigrantenkinderen naar school ging. De rest werkte op de plantages of paste op de jonge kinderen thuis. Bovendien was de financiële situatie van de immigranten niet rooskleurig. Ze verdienden zo weinig dat elke cent die extra verdiend kon worden van harte welkom was.

In de periode 1900-1920 was onder de Hindostaanse immigranten de belangstelling voor onderwijs en ontwikkeling matig. Maar naarmate ze langer bleven in Suriname veranderde hun belangstelling voor onderwijs en ontwikkeling.

Van 1920-1940 is langzaam aan een stijgende belangstelling voor onderwijs en ontwikkeling waarneembaar. Pas vanaf 1920 begon het besef door te dringen dat het volgen van onderwijs belangrijk is, met name voor jongens. Tot 1930 kregen meisjes amper de kans om een school te bezoeken (Lalmahomed, 2003:142).

In de periode 1940-1963 was sprake van een grote en algemene belangstelling voor onderwijs en intellectuele vooruitgang onder de Hindostaanse immigranten (Juglall, 1963: 83).

Het valt niet te ontkennen dat ondanks het falen van de koeliescholen en het instituut van ongegradueerde Hindostaanse onderwijzers de belangstelling voor onderwijs en intellectuele ontplooiing onder de Hindostaanse immigranten in de loop der tijd sterk is gegroeid.

Belemmeringen

Hindostaanse districtskinderen ondervonden veel belemmeringen om naar school te gaan (Choenni en Choenni, 2012: 424). De geografische afstanden tussen huis en school waren groot. De kinderen moesten grote afstanden op modderige wegen afleggen om naar school te gaan. Bovendien waren de verbindingen tussen huis en school voor velen erg slecht en tijdrovend. De meeste districtskinderen moesten eerst thuis werken en daarna pas naar school gaan. Ouders hadden niet genoeg geld voor kleding en schoeisel voor de leerplichtige kinderen. Meisjes moesten op de jonge kinderen passen en werden geacht in de huishouding te

helpen, nadat ze het getuigschrift van het lager onderwijs hadden behaald.

Het onderwijs werd verzorgd in het Nederlands, wat voor de districtskinderen een vreemde taal was. Bovendien hield de leerstof geen rekening met de leef- en ervaringswereld van Hindostaanse kinderen. In de woonomgeving van de districtskinderen waren er geen scholen voor het voortgezet onderwijs. Ook was er in de stad gebrek aan opvang en onderdak voor de districtskinderen. Mede door deze factoren is hun deelname aan het voortgezet onderwijs tot 1920 relatief gering geweest.

Beperkt Lager Onderwijs

Vanaf 1920 kreeg ook het bijzonder onderwijs subsidie voor het verzorgen van onderwijs aan leerplichtige schoolkinderen. Door de gelijkschakeling van het openbaar en bijzonder onderwijs namen de onderwijsuitgaven toe. De koloniale autoriteiten voerden een versoberingspolitiek in het onderwijs. Om de onderwijsuitgaven in toom te houden, werd in 1929 de mogelijkheid geboden om in de districten een eenvoudiger vorm van lager onderwijs op te richten. De heersende gedachte was, dat districtskinderen helemaal niet zo'n behoefte hadden aan geavanceerd onderwijs en dat hen best een beperkt curriculum aangeboden mocht worden. Voor de districtskinderen werd het gewoon lager onderwijs (GLO) omgezet in Beperkt Lager Onderwijs (BLO). De inrichting van dit onderwijs was in alle opzichten beperkt. Beperkt in het leerplan, in de kwaliteit van de onderwijzers en in de betaling van de onderwijsgeevenden (Van Bohemen, 1951: 69). Het curriculum bestond tenminste uit de vakken lezen, schrijven, rekenen en Nederlands. Op het BLO waren onderwijzers aangesteld met de laagste bevoegdheden. Op deze scholen werkten 4^e rangers of hulponderwijzers of geheel niet-bevoegden: de districtskwekelingen. Zij ontvingen voor hun werk een heel laag loon.

In de districten woonden vooral Aziatische landbouwers. Hun kinderen kregen dus minder en minderwaardig onderwijs. Het is niet overdreven als Van Bohemen (ibid.) beweert dat districtskinderen in wezen werden verwaarloosd.

Van de 86 districtsscholen in 1940 waren er 74 BLO. Daarentegen had Paramaribo geen enkele school voor BLO. Dit is een illustratie van ongelijke behandeling van districtskinderen en segregatie in het onderwijs. In Paramaribo werden de gewone lagere scholen hoofdzakelijk door creoolse kinderen bezocht en in de plattelandsdistricten was het BLO bestemd voor Aziatische kinderen, vooral veel Hindostaanse kinderen. Het BLO had rampzalige gevolgen voor het onderwijspeil van Suriname. Districtskinderen liepen enorme onderwijsachterstanden op die in de praktijk alleen via het stapelen van opleidingen in te halen was, hetgeen niet voor velen weggelegd was. Wilde een districtskind verder leren, dan moest dat kind na het BLO naar een gewoon lagere school (GLO) en vervolgens naar de ULO en MULO.

Dessascholen

Gouverneur Kielstra had een proef willen beginnen met de dessascholen voor Javaanse districtskinderen. Met deze proef wilde hij onderwijs verzorgen aan dessakinderen dat beter aansloot bij hun behoeften, door hen niet te verheffen boven de stand van hun groepsgenoten. Het onderwijs moest rekening houden met de 'adat' (traditie) van de Javaanse immigranten. Op deze school zouden de kinderen alleen de meest elementaire onderdelen van lezen, schrijven en rekenen krijgen in de eigen taal. Het plan van Kielstra was om alle districtsscholen met meer dan 90% Aziatische kinderen om te zetten in dessascholen.

Het curriculum van de dessaschool zou beperkter zijn dan dat van het BLO. Op de dessaschool zou het Javaans de voertaal zijn en het onderwijs moest door Javaanse onderwijzers verzorgd worden. Deze scholen kampten met het probleem dat er geen Javaanse onderwijzers waren te vinden en er ontbrak ook een vervolgschool op de dessaschool. In de ogen van Kielstra was de dessaschool ook de eindfase van onderwijs voor Aziatische districtskinderen. Ook de dessaschool werd beschouwd als een minderwaardige school, omdat dit schooltype niet bij het gewone onderwijs werd ingedeeld.

Deze proef is uiteindelijk niet doorgegaan, en daarmee kwam Kielstra's voornemens het concept van de dessaschool ook voor de Hindostaanse immigranten in de districten in te voeren, te vervallen. Het afblazen van deze proef heeft onmiskenbaar veel districtskinderen behoed voor onoverbrugbare achterstanden in het onderwijs en een ongelijke positie in de maatschappij.

De invoering van de dessaschool zou overigens een breuk betekenen met de vigerende assimilatiepolitiek van het koloniale bestuur. Kielstra wilde in plaats van homogenisering en vernederlandsing van het onderwijs de eigen culturele en religieuze basis van deze etnische groepen versterken. Zijn idee kreeg veel verzet van de vernederlandste creoolse elite die Kielstra betichtte van het willen 'verindischen' van Suriname.

Schoolstrijd

Ondanks de leerplicht van 1876 waren er onvoldoende openbare scholen in Suriname. In de eerste decennia van de 20^e eeuw richtten missie en zending verschillende districtsscholen op voor Hindostaanse kinderen, ook nabij Paramaribo. Hun belangrijkste doel was om deze kinderen te beschaven, Hindostanen beschaving bijbrengen door de kinderen aan te passen aan de joods-christelijke traditie, waarmee een duidelijk missionair doel werd beoogd.

De eerste EBG-school voor Hindostaanse kinderen in Paramaribo was de Annieschool aan de Gravenstraat. Deze school werd in 1905 opgericht, die hoofdzakelijk werd bezocht door jongens en één meisje dat Annie heette. Naar haar is de school vernoemd, zij was een adoptiekind van de schoolleider. 's Morgens kregen de kinderen les in de vakken lezen, schrijven, oefening in het spreken, rekenen en aanschouwingsonderwijs. 's Middags stond op het lesrooster Hindostaans onderwijs in lezen en schrijven, Bijbelse verhalen en gezang.

De eerste missieschool werd vijf jaar later in 1910 opgericht, uitsluitend voor Hindostaanse kinderen. Tot ver in de districten hield de kerk zich bezig met het assimileren van Hindostaanse kinderen via het onderwijs.

Vanaf 1927 kregen de in Suriname geboren Hindostaanse kinderen dezelfde rechten als andere Surinaamse kinderen. Daarvoor was dat niet het geval. Enkele actievoerende Hindostanen eisten neutrale openbare scholen voor Hindostaanse kinderen. Ze waren georganiseerd in de Surinaamse Immigranten Vereniging, later omgedoopt in Bharat Oeday, en de Aryá Samáj. Deze organisaties verzetten zich met succes tegen de bouw van nog meer christelijke scholen voor Hindostaanse kinderen. Ze eisten van de koloniale overheid openbare neutrale lagere scholen voor Hindostaanse kinderen. Deze voorvechters hebben zonder meer ertoe bijgedragen dat er meer openbare scholen kwamen in Suriname, want eind 19^e eeuw kende Paramaribo vooral particuliere en bijzondere scholen en maar enkele openbare scholen.

In een interview in juni 2018 vat Lila Gobardhan-Rambocus onverbloemd de verdiensten van Hindostanen samen op het gebied van onderwijs in Suriname. De vestiging van Hindostaanse contractarbeiders in Suriname heeft naar haar mening een blijvende invloed gehad op het onderwijs. Volgens haar hebben Hindostaanse immigranten een harde strijd gevoerd voor de oprichting van openbare scholen, want daar stond het godsdienstonderwijs niet op het lesrooster (Starnieuws, 4 juni 2018).

Om druk uit te oefenen op de koloniale overheid richtten de actievoerende Hindostanen zelf particuliere scholen op. Ze hadden een particuliere school voor Hindostaanse kinderen te Duisburg, niet ver van Paramaribo, opgericht en één op Kwatta. De laatste school werd gesloten toen een openbare school in deze buurt kwam.

De overheid hanteerde ongelijke maatstaven bij de subsidiëring van bijzondere scholen. Missie en zending kregen wel overheidsmiddelen voor het verzorgen van onderwijs, maar de particuliere Hindostaanse scholen niet. Het voortbestaan van de Hindostaanse particuliere scholen verkeerde dus vanaf de start in een gevarezone, maar het heeft zijn nut bewezen als pressiemiddel. De overheid ging overstag en in één keer kwamen er tien openbare scholen waar niet alleen Hindostaanse kinderen naar school gingen, maar ook Chinese en creoolse kinderen die niet tot de christelijke kerk behoorden. Hoewel de Hindostaanse voorvechters vanwege de gelijkstelling van het bijzonder en openbaar onderwijs in 1920 voor eigen scholen hadden kunnen opteren, hebben ze dat niet gedaan. Ze gaven de voorkeur aan openbare scholen om de integratie met andere bevolkingsgroepen te bevorderen. In de ogen van de Hindostaanse voorvechters zou de godsdienst van de immigranten op openbare scholen niet in gevaar komen. Ze eisten bij de koloniale overheid de omzetting van het Beperkt Lager Onderwijs voor districtskinderen in Gewoon Lager Onderwijs. Deze eis van de Hindostaanse voorvechters werd later uitgevoerd. In 1947 verscheen het rapport d'Haens, waarin een aantal

maatregelen zijn opgenomen om het onderwijs in Suriname te verbeteren (Van Boheemen, *ibid*: 78-79). De onderwijsdeskundige W.H.M. d'Haens stelde onder meer voor om het BLO af te schaffen en de indeling van het lager onderwijs in drie categorieën te onderscheiden: GLO-A, GLO-B aan kinderen van respectievelijk Nederlands en niet-Nederlands sprekend milieu en Districts-GLO voor districtskinderen, waar vooral Aziatische kinderen woonden. Op de meeste GLO-B en het Districts-GLO waren lager gekwalificeerde leerkrachten werkzaam. Zelfs met de invoering van de GLO-scholen in de districten bleef het niveauverschil tussen stad en district bestaan. Later werd dit onderscheid afgeschaft (Adhin, *ibid*: 104). Verder wilden de voorvechters dat de koloniale overheid het mogelijk maakte dat immigrantenkinderen een half uur per week onderwijs kregen in de Hindostaanse talen.

In 1922 werd op tien openbare, vier EBG en vier RK-scholen onderwijs in het 'Hindostaans'⁸ gegeven door Hindostaanse onderwijzers. Het aantal scholen dat onderwijs in het 'Hindostaans' gaf, was vijf jaar later gegroeid naar 37 scholen. Zoals aangegeven streefden de christelijke scholen vooral een missionair doel na met het verzorgen van het onderwijs in de eigen taal van Hindostaanse immigrantenkinderen. Het onderwijs in het 'Hindostaans' is in 1928 afschaft, omdat de overheid vond dat dit onderwijs niet meer paste in het onderwijssysteem. Het zou ook niet rechtvaardig en billijk zijn jegens andere bevolkingsgroepen en er waren geen financiële middelen om dit onderwijs te bekostigen. Met de afschaffing van het onderwijs in het 'Hindostaans' werden de Hindostaanse onderwijzers ontslagen. De overheid ging ervan uit dat de tweede generatie immigrantenkinderen ouders hadden die min of meer vertrouwd waren met de Nederlandse taal. De afschaffing van het 'Hindostaans' kwam hard aan bij de Hindostanen, omdat in hun ogen duizenden immigranten volslagen onbekend waren met de Nederlandse taal. De voorvechters van het onderwijs in het 'Hindostaans' wilden dat de kinderen zich niet zouden vervreemden van hun moedertaal. Deze wens hield verband met het behoud van hun zeden en gewoonten. De voorvechters van het onderwijs in het 'Hindostaans' vonden dat dit onderwijs een schakelfunctie vervulde bij de ondersteuning van kinderen op school (Gobardhan-Rambocus, 2001:255-264).

Conclusie

In de beginjaren van de Hindostaanse immigratie gold de school- en leerplicht niet voor Hindostaanse kinderen. Pas na het einde van de eerste contractperiode van de immigranten in 1878 was de leerplicht van toepassing op de kinderen van de Hindostaanse immigranten. Hun schoolbezoek werd echter verhinderd door het contract dat de plantage-eigenaar had met de immigrant. Kinderen vanaf de leeftijd van tien moesten op de plantages werken, weliswaar als halve kracht.

⁸ Met onderwijs in het 'Hindostaans' wordt hier bedoeld onderwijs in eenvoudig Hindi en Urdu en niet de moedertaal van de kinderen.

De koloniale autoriteiten hebben getracht het spontaan schoolbezoek van Hindostaanse immigrantenkinderen te bevorderen, bijvoorbeeld door invoering van koeliescholen en het inzetten van ongegradueerde onderwijzers. Geen van deze initiatieven hebben hun doel bereikt. Korte tijd na invoering van de maatregelen zijn alle pogingen van de koloniale overheid mislukt. Er was overigens veel oppositie jegens het onderwijs in de landstalen van de Hindostaanse immigranten.

Ondanks de afschaffing van het Beperkt Lager Onderwijs (BLO) en de invoering van de GLO-scholen bleef het niveauverschil in het onderwijs tussen stad en district bestaan.

Hindostaanse voorvechters hebben zich met succes beijverd voor de bevordering van het openbaar onderwijs in Suriname, om te voorkomen dat hun kinderen door de scholen van missie en zending werden gekerstend.

Hindostaanse immigranten hebben de kans om het onderwijs in de eigen moedertaal van de kinderen te ontwikkelen en te verzorgen aan zich voorbij laten gaan.

De kwaliteit van de koeliescholen en Hindostaanse onderwijzers was slecht. Ouders beklagden zich over beide zaken. De inzet van Hindostaanse onderwijzers was wel een vooruitstrevend idee, maar ze waren niet bekwaam en geschikt voor het werk.

Hindostaanse districtskinderen kregen niet alleen minder maar ook minderwaardig onderwijs. Zij moesten veel ontberingen ondergaan om naar school te gaan.

Literatuur

Adhin, J.H. (1973) *Honderd jaar Onderwijsontwikkeling in Vogelvlucht*. In: 100 jaar Suriname, gedenkboek i.v.m. een eeuw immigratie.

Paramaribo: Nationale Stichting Hindostaanse Immigratie, pag. 85-111.

Boheemen H. van (1951) *Surinaamse onderwijszorgen*. In: West-Indische Gids, jrg. 32. 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff, pag. 65-91.

Choenni G. en Choenni C. (2012) *Sarnami Hindostani 1920-1960*. Amsterdam: KIT Publishers.

Gobardhan-Rabbocus, L. (2001) *Onderwijs als sleutel tot maatschappelijke vooruitgang*. Zutphen: Walburg Pers.

Juglall, W. (1963) *Het onderwijs aan nakomelingen van Brits-Indische Immigranten in Suriname*. In: Van Brits-Indisch emigrant tot burger van Suriname. 's-Gravenhage: Drukkerij Wieringa, pag. 83-89.

Karsten, S. (2019) *Koloniale scholen in Suriname*. In Didactief, jrg. 49, nr.1/2, pag. 7.

Klerk, C. de (1951). *De immigratie der Hindostanen in Suriname*. Amsterdam: Urbi et orbi.

Lalmahomed, B. (2003) *Migratie als acceleratie van vrouwenemancipatie*. In: C. Choenni en K. Adhin (red). Hindostanen van Brits-Indische emigranten via Suriname tot burger van Nederland. 's-Gravenhage: Sampreshan, pag. 138-167.

Loor, A (2013) *André Loor vertelt ...* Paramaribo: VACO.

Lyon, B (1898). *Koeliescholen*, ingezonden brief in het Dagblad De West, 29 augustus. Paramaribo: Nationaal Archief Suriname.

Stipriaan, A. van (2002) *Tussen assimilatie en segregatie: koloniaal onderwijs in Suriname in de 19de en 20ste eeuw*. In: P. Boekholt, H. Van Crombrugge, N.L. Dodde en J. Tyssens (red). Tweehonderd jaar onderwijs en de zorg van de staat. Assen: Koninklijke Van Gorcum, pag. 221-254.